

בבית המשפט העליון

בש"א 433/21

לפני: כבוד הרשם רון גולדשטיין

המבקש: מיכה לוי

נגד

המשיבים: 1. יצחק לוי
2. מלונות שלום בע"מ
3. אלומי נוף ירושלים בע"מ
4. ש.ר.י. ניהול בע"מ
5. אולמי בית וגן בע"מ

בקשה להגדלת היקף כתב טענות

החלטה

1. מהו העיתוי הדיוני להגשת בקשה להגדלת היקף גוף הערעור בהליך המתברר בהתאם לתקנות סדר הדין האזרחי, התשע"ט-2018 (להלן: התקנות, או: תקנות סדר הדין)? סוגיה זו מתעוררת במסגרת הבקשה שבכותרת שבה עותר המבקש לאפשר לו להגיש לבית משפט זה בקשת רשות ערעור בהיקף העולה על מגבלת העמודים הקבועה בתקנות.

רקע – הגבלת היקף כתבי טענות בתקנות סדר הדין האזרחי החדשות

2. ביום 1.1.2021 נפל דבר עם כניסתן לתוקף של תקנות סדר הדין החדשות. הרפורמה בסדרי הדין האזרחי המעוגנת בתקנות "נועדה לעצב הסדר חדש שיהיה בו כדי להחזיר את מעמד תקנות סדר הדין האזרחי ככלי מרכזי וחשוב לניהול סדרי המשפטים האזרחיים, במטרה לייעל, לפשט ולקצר את ההליכים האזרחיים, תוך עשיית צדק במסגרת קיומו של הליך ראוי והוגן" (ראו דברי ההסבר לתקנות סדר הדין האזרחי,

התשע"ט-2018, בעמ' 1; דברי ההסבר פורסמו באתר האינטרנט של משרד המשפטים, כאן: <https://www.gov.il/he/departments/news/16122020>; להלן: דברי ההסבר לתקנות). אחד הנדבכים המרכזיים של הרפורמה עניינו בקביעת מדדי זמן וכמויות. לראשונה נקצבו בסדרי הדין בישראל היקפים מקסימליים (במספרי עמודים) של חלק מכתבי הטענות שניתן להגיש בהליכים אזרחיים. חידוש זה בא על רקע השתרשות התופעה של ניסוח כתבי טענות באופן מסורבל על פני עמודים רבים ובאופן החורג מהוראות התקנות אשר קבעו בשעתו כי יש לנסח כתבי טענות שונים באופן תמציתי (ראו למשל, תקנות 403 ו-414 לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984, בהן נקבע כי הודעת ערעור בזכות ובקשת רשות ערעור ינוסחו בתמציתיות). על תופעה זו, על השלכותיה ועל הסיבות האפשריות לה, עמד כבר לפני כעשור שנים כב' השופט (כתוארו דאז) א' גרוניס ברע"א 615/11 טופר מדיק (מדיק לייט) נ' ANTON HUBNER CMBH & CO. KG (27.3.2011):

"כל המצוי בנעשה בבתי המשפט מודע לכך שבצד גידול במשקל הסגולי של הליכים (ובלא קשר למספרם של ההליכים המוגשים) קיימת תופעה של כתבי טענות, תצהירים, נספחים וכיו"ב המשתרעים על פני עוד ועוד עמודים. נתקלים אנו במסמכים בעלי היקף גדול והולך. במילים אחרות, הניירת מתרבה ומתרבה. שאלה מעניינת היא מה הסיבה לגידול הנמשך בהיקפם של המסמכים המוגשים. יהיו כאלה שיאמרו שהאשם הוא באמצעים הטכנולוגיים המשתכללים מעת לעת, מכונות צילום מהירות ומחשבים, לרבות האפשרות של 'גזור' (cut) ו'הדבק' (paste). ניתן להעלות השערות נוספות לגבי הסיבות לתופעה, אך דומה שלא ניתן לחלוק על עצם קיומה. אילו נעשתה בדיקה השוואתית, אין לי ספק שהממצא הברור היה שכתב טענות ממוצע דהיום הינו ארוך בהרבה מזה שהיה מוגש לפני שנים. תלונה חוזרת ונשנית של שופטים, ומדובר בתלונה מוצדקת, היא כי לעתים מוגשים כתבי טענות ושאר מסמכים באורך בלתי סביר. יש אף הטוענים, במידה מסוימת של בדיחות, המהולה ברצינות, שיש למדוד את המסמכים על פי משקלם ולא במספר העמודים. אין בכוונתי לומר שהדבר קורה בכל הליך, אך אין ספק שהתופעה קיימת ומתגברת ומכבידה היא על תפקודם של בתי המשפט. אין להלין על כך באופן כללי אלא באותם מקרים, והם אינם מעטים, בהם אין מתאם בין המשקל הסגולי של העניין לבין היקפם של המסמכים המוגשים. היינו, כאשר אורכם של המסמכים (שלא לומר משקלם) חורג מכל פרופורציה."

(שם, פסקה 4).

(וראו גם, רע"א 1671/15 אלמליח נ' עיריית לוד, פסקה 8 (17.5.2015) (כב')

השופט צ' זילברטל); רע"א 8565/18 כהן נ' ט. בני הגליל (1991) בע"מ, פסקה 12

(5.2.2019) (כב' השופט ד' מינץ); אורי גורן סוגיות בסדר דין אזרחי 17 (מהדורה שלוש-עשרה, 2020); חמי בן נון וטל חבקין הערעור האזרחי 361-362 (מהדורה שלישית, 2012).

3. תקנות סדר הדין החדשות מבקשות אפוא בין היתר "למגר את התופעה של שימוש מרובה בניירת מעל ומעבר לנדרש, באופן המקשה לאתר את השאלות השנויות במחלוקת ומביא לבזבוז זמן שיפוטי יקר ולהתשת הצד שכנגד שלא לצורך" (ראו, דברי ההסבר לתקנות, בעמ' 12). בהתחשב בכך הוגבל במסגרתן, בדרך של קציבת מספרי עמודים מקסימלי, היקף כתב הגנה, כתב תביעה וכתב תשובה (תקנות 9(ד) ו-18(ב) לתקנות); היקף רשימת הבקשות המוגשת לפני ישיבת קדם-המשפט הראשונה (תקנה 49(ה) לתקנות); היקף בקשה בכתב (תקנה 50(5) לתקנות); היקף עיקרי טיעון בדיון מהיר (תקנה 80(ז) לתקנות); והיקף גוף הערעור המוגש לבית משפט השלום, לבית המשפט המחוזי או לבית המשפט העליון (ראו תקנה 134(א)(3) לתקנות הקובעת כי "גוף הערעור לא יעלה על שישה עמודים, אם הוגש לבית משפט השלום, על תשעה עמודים אם הוגש לבית המשפט המחוזי, ועל שנים עשר עמודים, אם הוגש לבית המשפט העליון"). חשוב לציין ברקע הדברים כי מדדים להיקף של כתבי טענות נקבעו גם במדינות אחרות בעולם (לדוגמה, בארצות-הברית קובעת תקנה (B)(7)(a)32 ל-Federal Rules of Appellate Procedure כי היקפו של כתב סיכומים עיקרי המוגש לערכאת ערעור פדרלית לא יעלה על 13,000 מילים).

העיתוי הדיוני להגשת בקשה להגדלת היקף כתב טענות

4. לצד ההוראות הקובעות בתקנות היקפים מקסימליים של כתבי טענות, הוסיף מחוקק המשנה וקבע בתקנה 176(ב) לתקנות הוראה כללית המסמיכה את בית המשפט לאפשר הגשת כתב טענות בהיקף שונה מזה שנקבע בתקנות. תקנה זו קובעת כך:

"176(ב). בית המשפט רשאי לתת הוראות בדבר היקף כתב טענות; נקבע בתקנות אלה או בכל חיקוק זמן לעשיית דבר או להימנע מעשיית דבר או מן להיקף כתב טענות, יחול האמור כל עוד בית המשפט לא הורה אחרת מטעמים מיוחדים" [ההדגשות הוספו – ר' ג'].

תקנה 176(ב) לתקנות מאפשרת אפוא לבית המשפט להורות על הגדלת היקף העמודים המירבי של כתב תביעה, גוף הערעור וסוגי כתבי הטענות הנוספים הנזכרים לעיל. ואולם, לשון התקנה אינה מתייחסת לעיתוי שבו ניתן להגיש בקשה בעניין זה לבית המשפט וגם ההוראות המסדירות את דרך הגשתן של בקשות בכתב או של "פניות"

בעניינים טכניים הנוגעים לניהולו השוטף של ההליך (ראו תקנות 50-55 לתקנות סדר הדין) אינן נותנות מענה ברור לשאלה אם ניתן לאפשר, במקרים מתאימים, הגשת בקשה בכתב עובר לפתיחת ההליך העיקרי. יוער, כי תקנה 46 לתקנות קובעת אמנם כי בית המשפט רשאי להורות "בכל עת" כי יתוקן כל עניין בכתב טענות, אך היא אינה מבהירה מפורשות אם ניתן להגיש בקשה כאמור אף בטרם הוגש ההליך עצמו, ועל פני הדברים נראה כי במקרה שכזה אין מדובר ב"תיקון" של כתב טענות, במשמעות תקנה 46 הנ"ל.

הנה כי כן, התקנות אינן מבהירות האם ניתן להגיש בקשה להגדלת היקף גוף הערעור עובר להגשת הערעור (יהא זה ערעור בזכות או בקשת רשות ערעור; וראו לעניין זה ההגדרה של "ערעור" בתקנה 134(א) לתקנות). לפיכך, יש להכריע בסוגיה דיונית זו לנוכח תכלית התקנות. לאחר בחינת מכלול השיקולים הרלוונטיים, דעתי היא כי ככלל, ולמעט מקרים חריגים ויוצאי דופן במיוחד, אין מקום לדון בסוגיית היקף גוף הערעור בטרם הגשת הערעור. זאת, מן הטעמים הבאים.

5. ראשית, כאשר מוגשת לערכאת הערעור בקשה להגדלת היקף גוף הערעור, בטרם הגשת הערעור, קיימת עמימות אינהרנטית בנוגע להיקפו ומידת מורכבותו של ההליך הערעורי הצפוי להיות מוגש, שכן בשלב מקדמי זה כל שעומד בפני ערכאת הערעור הוא ההחלטה השיפוטית מושא ההליך. אכן במקרים רבים ההחלטה השיפוטית מושא הערעור מאפשרת לערכאת הערעור ללמוד באופן ראשוני על מורכבות ההליך שהתנהל בבית המשפט קמא. ברם, על מנת לאמוד את מורכבות ההליך הערעורי, יש צורך לדעת מה טיב הטענות שבכוונתו של יוזם ההליך לשטוח בפני ערכאת הערעור. ודוק, לעתים אין הלימה בין מורכבות ההליך בערכאה הדיונית למורכבותו של ההליך שיתברר בערכאת הערעור. כך למשל, אם הטענה הערעורית היחידה כנגד פסק-הדין מופנית אך כלפי שיעור ההוצאות שנפסק. עיון בהחלטה השיפוטית העומדת במוקד הערעור אינו יכול אפוא כשלעצמו ללמד על אודות רוחבה של יריעת המחלוקת בערכאת הערעור, אלא במקרים חריגים. זאת, להבדיל ממקרה שבו הערעור הוגש כבר לבית המשפט באופן המאפשר בחינה ממשית של היקף הסכסוך בשלב הערעור ומורכבותו. בנסיבות אלה, הידרשותו של בית המשפט לסוגיית הגדלת ההיקף – בטרם הוגש ההליך הערעורי – אינה רצויה ועדיף, ככלל, להכריע בה רק לאחר הגשת הערעור.

לא נעלם מעיניי כי בקשות להגדלת היקף עשויות להיות מוגשות בהסכמת כל הצדדים להליך. על כן, יטען הטוען כי לשם הכרעה בבקשה מוסכמת לא יהיה צורך בהשקעת משאבים שיפוטיים משמעותיים בבירור הסוגיה הנוגעת למורכבות הערעור, גם אם הבקשה מוגשת לפני הגשת הערעור. ואולם, טענה זו אינה מביאה בחשבון שיקול

נוסף וחשוב הנוגע לעניינם של כלל המתדיינים שתיקיהם תלויים ועומדים. כתבי טענות בהיקפים נרחבים מחייבים את בית המשפט להקדיש זמן רב יותר ללימוד ולקריאת החומר בהשוואה לתיקים שבהם מוגשים כתבי טענות קצרים וממוקדים. בכך נגרע זמן שיפוטי יקר ערך שאותו ניתן היה לנצל לצורך טיפול בהליכים אחרים. עמד על כך כב' השופט (כתוארו אז) א' גרוניס ברע"א 1514/06 תדיראן מוצרי צריכה בע"מ נ' שאול, פסקה 4 (24.4.2006) בציינו כי "אובדן זמן שיפוטי בשל הארכת דיון שלא לצורך פוגע בכלל בעלי הדין ולא דווקא באלה שבתיק המסוים". לנוכח שיקול זה דומה כי אין מקום שבית המשפט ייעתר באופן "אוטומטי" לבקשות מוסכמות להגדלת היקף, וככלל רצוי שתיבחן בכל מקרה לגופו מידת ההצדקה להגדלת ההיקף המבוקשת. בחינה זו מחייבת כאמור היכרות ממשית עם טיב הטענות שעתידות לעלות בערכאת הערעור.

6. שנית, ערכאת הערעור אינה נוהגת ככלל ליתן הכרעה מקדמית בסוגיות דיוניות הנוגעות להליך ערעורי אשר טרם הוגש. כך הוא הדבר כאשר בעל דין שאינו משלים עם החלטה שיפוטית שניתנה בעניינו מתלבט בסוגיית דרך תקיפתה – כערעור בזכות או כבקשת רשות הערעור. במקרים כאלה, ערכאת הערעור לא נדרשת לסוגיית הסיווג הנכון עובר להגשת ההליך, כמעין "פרה-רולינג" (ראו, בש"מ 4532/15 עיריית תל אביב יפו נ' כץ, גבע, איצקוביץ קי ג'י איי בע"מ 30.6.2015); בש"א 4644/20 זילברשלג נ' פלוני (7.7.2020); והשוו, בשג"ץ 2905/18 מועצה אזורית מטה אשר נ' ממשלת ישראל (22.4.2018) שם נקבע כי לא ניתן לבקש הכרעה מוקדמת בשאלה אם עתירה מסוימת לבית המשפט הגבוה לצדק, שטרם הוגשה, עשויה ללקות בשיהוי או עשויה להיחשב כעתירה מוקדמת). באותו אופן, הכרעה מקדמית – עובר להגשת ההליך הערעורי – באשר למורכבותו של ההליך שטרם הוגש, מהווה אף היא מעין "פרה-רולינג" שהרי מידת מורכבותו של ההליך משליכה כמובן על היקפו הראוי של גוף הערעור.

7. שלישית, בהתאם לתקנה 176(ב) לתקנות ניתן לסטות מן ההיקפים המקסימליים שנקבעו בתקנות בהתקיים "טעמים מיוחדים" בלבד. טעמים מיוחדים מתקיימים, כמובן, רק במקרים מיוחדים. מבלי לטעת מסמרות נראה כי לא יהיה מקום ככלל לסטות מן ההיקפים המקסימליים שנקבעו בתקנות. יצוין, כי מדובר בהיקפים רחבים למדי ועל מנת לסבר את האוזן יצוין כי בהליכים ערעוריים המתבררים בבית משפט זה שבהם נדרשים בעלי הדין להשלים את טיעוניהם בכתב, נקצב לבעלי הדין מספר העמודים המקסימלי של כל כתב סיכומים והיקף זה אינו עולה, ככלל, על עשרה עמודים, אלא במקרים חריגים. בתקנות החדשות, לעומת זאת, נקבעה מגבלה אחידה של 12 עמודים לגוף הערעור ולתשובה לערעור (ראו, תקנות 134(א)(3) ו-140(א)(1) לתקנות סדר הדין). מגבלה זו חלה ללא אבחנה על כל סוגי הערעורים המוגשים לבית המשפט העליון, כלומר

גם בהליכים שאינם מורכבים. במרבית המקרים יוכלו אפוא מעתה בעלי הדין המתדיינים בהליכים ערעוריים להגיש כתבי טענות ארוכים יותר בהשוואה להיקף שעמד לרשותם בעבר (השוו גם לתקנה 9(ד) לתקנות הקובעת כי ניתן להגיש כתב תביעה וכתב הגנה בהיקף של שלושים עמודים בתובענה לסעד כספי בבית משפט מחוזי שסכומה עולה על שניים וחצי מיליון ש"ח ובתובענה לפיצויים בשל נזק גוף ותובענה שעילתה בחוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים שהוגשו לבית המשפט המחוזי; גם כאן מדובר במגבלה מקסימלית רחבה למדי). זאת ועוד, בתקנות החדשות הוארכו המועדים להגשת ערעור בזכות (מ-45 ימים ל-60 ימים) ולהגשת בקשת רשות ערעור (מ-30 ימים ל-60 ימים). לא ניתן לשלול את האפשרות כי מחוקק המשנה בחר להאריך את התקופות להגשת ערעור בזכות או בקשת רשות ערעור גם על רקע מגבלת העמודים המקסימלית שנקבעה לגוף הערעור, שהרי כתיבה קצרה דורשת לא אחת השקעת זמן רב יותר מכתובה ארוכה ולא יעילה (ראו והשוו לדברי כב' השופט (כתוארו אז) א' ברק בבג"ץ 428/86 ברזילי נ' ממשלת ישראל, פ"ד מ(3) 586, 505 (1986)).

8. מטעמים אלה ובהתחשב בכך שהשאיפה לייעל, לפשט ולקצר את ההליכים האזרחיים היא מהמטרות המרכזיות של הרפורמה בתקנות סדר הדין (ראו תקנות 2 ו-5 לתקנות סדר הדין), סבורני כי אין מקום ככלל לדון בבקשה להגדלת היקף גוף הערעור עובר להגשת הערעור עצמו, למעט במקרים חריגים ויוצאי דופן במיוחד.

בטרם סיום אבקש להעיר שלוש הערות:

א. ראשית, כפי שצוין לעיל, אין מקום להכריע בבקשה להגדלת היקף גוף הערעור בטרם הגשת הערעור אלא במקרים חריגים ויוצאי דופן במיוחד. מהם אותם מקרים חריגים ויוצאי דופן במיוחד? מבלי למצות את הסוגיה, דומה כי יש לבחון בהקשר זה בעיקר נתונים אובייקטיביים הנוגעים לאופן ניהול ההליך בערכאה הדיונית. נראה כי הנתון האובייקטיבי המרכזי שיש לבחון עניינו באורך פסק-דינה של הערכאה הדיונית. כאשר מדובר בפסק-דין חריג בהיקפו המשתרע על פני עשרות רבות של עמודים, דומה כי ניתן יהיה לומר שמדובר במקרה חריג במיוחד המצדיק את הידרשותה של ערכאת הערעור לסוגיית היקף גוף הערעור עוד בטרם הגשתו (זאת, כמובן, בכפוף לכך שבדעת יוזם ההליך הערעורי להשיג על חלקים נרחבים של פסק-הדין ולא על רכיב בודד ונקודתי). נתון אובייקטיבי אפשרי נוסף עניינו בשאלה אם ניתנה החלטה של הערכאה הדיונית, במסגרת ההליך שהתברר בפניה, להגדיל את היקף כתבי הטענות שהוגשו לה. חשוב להדגיש כי קיומם של נתונים אובייקטיביים אלה, במקרים חריגים במיוחד, עשוי כאמור להצדיק דיון מקדמי בשאלת היקף גוף הערעור עובר להגשתו; אך אין ללמוד מן

האמור כי קיומם של נתונים אלה מצדיק בהכרח את הגדלת היקף המבוקשת, שהרי ההכרעה בבקשה להגדלת היקף לגופה אינה מתבססת אך ורק על אורכו של פסק-הדין מושא הערעור אלא על מגוון רחב של שיקולים נוספים.

ב. שנית, אין לראות בהחלטתי זו משום הכרעה בשאלת העיתוי המתאים להגשת בקשה להגדלת היקף כתב תביעה. אכן, ניתן להבחין בין ערעור לבין כתב תביעה בהיבטים שונים. כך למשל, לצורך הגשת הערעור ניצב לפני יוזם ההליך סד זמנים סטטוטורי, והליך ערעורי שהוגש באיחור עשוי להימחק מטעם זה בלבד (ראו, תקנה 147(ב)(1) לתקנות). לעומת זאת, המחסום הדיוני להגשת כתב תביעה, מבחינת מימד הזמן, הינם דיני ההתיישנות המתייחסים לתקופות זמן ממושכות יותר. כמו כן, בטרם הגשת כתב תביעה קיימת עמימות משמעותית ביותר באשר להיקף הסכסוך ומורכבותו שהרי טרם ניתן, ככלל, פסק-דין על ידי ערכאה שיפוטית בסכסוך בין הצדדים. אעיר, כי על פני הדברים ספק אם השוני בין הגשת ערעור להגשת כתב תביעה מצדיק הכרעה אחרת בשאלת העיתוי. מכל מקום, הסוגיה הנוגעת לעיתוי הגשת בקשה להגדלת היקף כתב תביעה אינה מתעוררת במקרה דנן. סוגיה זו היא עניין לערכאות הדיוניות, ולכן אותיר את הדברים בצריך עיון.

ג. שלישית, ער אני לכך כי ערכאת הערעור נוהגת לדון בבקשות להארכת מועד להגשת הליך ערעורי ואלה מתבררות ככלל עובר להגשת ההליך מושא הבקשה וכך גם ראוי שיעשה. עשויה אפוא להישמע הטענה כי אין מניעה שערכאת הערעור תדון באותו אופן, ובשלב מקדמי, גם בבקשות להגדלת היקף. ברם, לעניין זה יש לזכור כי בקשה להארכת מועד לנקיטת הליך נוגעת לעצם האפשרות של הגשת כתב הערעור, ובכך היא משליכה במישרין גם על זכות הגישה לערכאות. לעומת זאת, בקשה להגדלת היקף אינה נוגעת לעצם האפשרות להגשת ההליך הערעורי אלא רק להיקפו של גוף הערעור שיוגש. שוני זה בין שני סוגי המקרים מצדיק את האבחנה שעליה עמדתי לעיל באשר לעיתוי הנכון לבירור הבקשות השונות.

מן הכלל אל הפרט

9. נפנה עתה אל נתוני ההליך דנן. בין הצדדים מתנהל הליך ממושך בבית המשפט המחוזי בירושלים (רקע הדברים לסכסוך הובא בהרחבה בע"א 7109/19 לוי נ' לוי (5.12.2019) וברע"א 6739/20 לוי נ' לוי (23.12.2020)). ביום 7.1.2021 ניתנו בהליך זה שתי החלטות דיוניות מנומקות שהמבקש אינו משלים עמן. ההחלטה האחת מחזיקה שלושה עמודים וההחלטה השנייה מחזיקה חמישה עמודים. המבקש מעוניין להגיש על

שתי ההחלטות בקשת רשות ערעור אחת ולפיכך מבקש הוא כי יותר לו להגיש את בקשת רשות הערעור בהיקף של 24 עמודים שהינו היקף כפול מזה שנקבע בתקנות.

המשיב 1 מתנגד מצידו לבקשה כמפורט בתשובה שצורפה לה כנספח.

מבלי להידרש למידת ההצדקה להגדלת ההיקף המבוקשת במקרה זה, ומבלי להידרש לשאלה מתי ובאילו תנאים ניתן להגיש הליך ערעורי אחד המופנה כנגד יותר מהחלטה שיפוטית אחת (ראו בעניין זה, רע"א 3154/17 אפרהימי נ' פקיד שומה גוש דן, פסקה 8 (20.6.2017)), אינני סבור כי מדובר במקרה חריג ויוצא דופן המצדיק פנייה לבית המשפט בבקשה להגדלת היקף גוף בקשת רשות הערעור עובר להגשתה בפועל.

בנסיבות אלה דינה של הבקשה להימחק וכך אני מורה.

מובהר, עם זאת, כי אין במסקנה זו כדי למנוע מהמבקש להגיש בקשה להרחבת ההיקף בד בבד עם הגשת ההליך, ככל שיוגש, וטענות הצדדים שמורות להם.

משלא נתבקשה תשובה ובהתחשב בכך שמדובר בסוגיה חדשה שהתעוררה על רקע כניסתן של התקנות החדשות לתוקף, לא ייעשה צו להוצאות.

ניתנה היום, י"ג בשבט התשפ"א (26.1.2021).

רון גולדשטיין, שופט

ר ש ם